

**BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ NƏŞRİYYATINDA ÇAP EDİLMİŞ
DƏRSLİK VƏ DƏRS VƏSAİTLƏRİ
(1980-1990-cı illər)**

Zərinə Məsizadə

*Bakı Dövlət Universitetinin Bibliografiyaşünaslıq kafedrasının magistrantı
Bakı, BDU, Azərbaycan
zmesizade@mail.ru*

Учебники и учебное пособие опубликованные в 1980- 1990 годах в издательстве бакинского государственного университета

Резюме: В статье приводятся сведения о статистическом анализе и структуре учебников и учебное пособие, изданных в издательстве Бакинского Государственного Университета в 1980-1990 гг.

Textbooks and training manual published in baku state university publishing house in 1980-1990

Abstract: This article deals with the statistical analysis and thematic structure of textbooks and training manuals published in 1980-1990 in the Baku State University Publishing House.

Açar sözlər: Bakı Dövlət Universiteti, nəşriyyat, dərslik və dərs vəsaitlər

Ключевые слова: Бакинский государственный университет, издательство, учебники и учебное пособие

The key words: Baku State Universty, publishing, textbooks and training manuals

Giriş.

XX əsr Azərbaycan tarixində mühüm hadisələrlə yadda qalmışdır. Bu dövrdə xalqımızın əldə etdiyi ən önəmli nəəliyyətlərdən biri əsrin əvvəllərində ən böyük təhsil və mədəniyyət ocağımız olan Bakı Dövlət Universitetinin yaradılması olmuşdur. Xalqımızın zəngin milli sərvəti olan təhsil sisteminin yaranması, formalaşması və inkişafının əsasını təşkil edən Bakı Dövlət Universiteti cəmiyyətin təhsil və mədəni həyatının formalaşmasında misilsiz xidmətlər göstərmişdir. Ölkəmizin tərəqqisi və inkişafında çox böyük xidmətlər göstərən ziyalıların böyük əksəriyyəti məhz Bakı Dövlət Universitetinin yetirmələridir. Şanlı tariximizin yaradıcısı olan Azərbaycan Xalq Cumhuriyyətinin 23 ay fəaliyyət göstərməsinə baxmayaraq onun atdığı ən qüdrətli addımlardan biri 1919-cu ildə Bakı Dövlət Universitetini yaratmaq olmuşdur.

Məsələnin qoyuluşu.

XX əsr həmçinin respublikamızda nəşriyyat işinin də əsridir. İnkişafda olan belə nəşriyyatlardan biridə əsası 1921- ci ildə “ Universitet xəbərləri” adlı elmi jurnalın redaksiyası ilə qoyulan və 1946-cı ildən nəşriyyat kimi fəaliyyətə başlayan Bakı Dövlət Universitetinin nəşriyyatıdır. 1960-1980-ci illərdə bu

nəşriyyat redaksiya-nəşriyyat şöbəsinə çevrilmişdir. Yarandığı gündən etibarən Universitetdə tədris olunan bütün elm sahələrinə dair kitablar, dərsliklər və dərs vəsaitləri, məcmuələr, jurnallar, metodiki göstərişlər, proqramlar və s. nəşr etmişdir. [1]

Bakı Dövlət Universiteti nəşriyyatının kitab nəşri sahəsindəki fəaliyyəti 1980-ci illərdə xeyli inkişaf etmişdir. Universitet nəşriyyatında dövrü nəşrlərlə bərabər metodik göstərişlər, dərsliklər və dərs vəsaitləri monoqrafiyalar daha çox isə “ Elmi əsərlərin tematik məcmuəsi” çapdan buraxılmışdır. “ Elmi əsərlərin tematik məcmuəsi” ayrı-ayrı fakültələrdə elmdə əldə edilən nailiyyətlərə, aktual problemlərə həsr edilmişdir.

Məsələnin iahı.

Həmçinin bu dövrdə çox sayda dərslik və dərs vəsaitlərində çap olunmağa başlamışdır. Məsələn 1983-cü ildə V.M.Babazadə “ Geoloji kəşfiyyat, qazma-partlayış işləri və təhlükəsizlik texnikası” , F.Ağayeva “ Azərbaycan danışıq dilində normativ konstruksiyalar” M.İ.Əliyev “ Azərbaycan şəirinin vəznləri” və s. adlarda dərs vəsaitləri nəşr edilmişdir.

1984-cü ildə Bakı Dövlət Universiteti nəşriyyatında 6 adda Azərbaycan, 10 adda rus dilində dərs vəsaiti nəşr edilmişdir. Bu dərs vəsaitləri elmin müxtəlif sahələrinə aid edilmişdir. Bunlar aşağıdakılardır. [2]

1. N.A.Vəliyev və M.N.Məmmədov “ Qurunun hidrologiyası”
2. B.Z.Əliyev “ Ümumi fizika kursu”
3. İ.S.Əliyev “ Azərbaycan Sovet poeziyası”
4. M.S.Ələkbərov “ Xətti fəzalar və operatorlar”
5. O.H.Əkbərov, T.H.Xanlarov “ Polimerlərin alınma reaksiyaları”
6. C.A.Məmmədov “ Ərəb ölkələrinin coğrafiyası” .

Bundan əlavə həmin ildə 20 adda Azərbaycan və 11 adda rus dilində proqram və metodik göstərişlər buraxılmışdır.

1985-ci ildə isə 24 adda ana dilində adda rus dilində dərs vəsaiti buraxılmışdır. Çap edilən dərs vəsaitlərinə aşağıdakılarını nümunə göstərə bilərik.

1. A.M.Abbasov “ Variasiya hesabı və optimal idarəetmənin başlanğıcı”

2. N.T.Abbasov , B.H.Salayeva “ Tenzor hesabı və onunun tətbiqi”

3. H.S.Abbasov “ Dənizlər faunası”

4. A.Aslanov “ Hidrogeologiyadan laborator və çöl işləri”

5. Ə.Bağirov “ Azərbaycan dilinin üslubiyatı”

6. Ə.S.Bayramov, Ə.Ə.Əlizadə, İ.Ə.Seyidov “ Məhkəmə psixologiyası məsələləri”

7. S.Q.Əlizadə “ Orta əsrlərdə Azərbaycan yazı dili”

8. K.Əliyev “ Üslubiyat və üslublar sistemi”

9. H.R.Əliyev “ Ümumi antropomika problemləri”

10. R.Ə.İsmayılov “ Suda-quruda yaşayanlar və sürünənlər biologiyası” və s. [2]

Ümumiyyətlə 1986-1987-ci illər Bakı Dövlət Universitetinin kitab nəşri sahəsindəki fəaliyyəti geniş miqyas almışdır. 1986-cı ildə Universitet mətbəəsində 15 adda dərs vəsaiti çap edilmişdir. 1987-ci ildə isə Universitetin müəllim heyətinin 24 adda dərs vəsaiti müxtəlif fənlər üzrə işıq üzü görmüşdür. Nəşr olunmuş dərs vəsaitlərinə bunları misal göstərə bilərik.

1. Ə.Z.Abdullayev “ Sintaksisin aktual məsələləri”
2. F.Ağayeva “ Danışiq dilində leksik və sintaktik vahidlər”
3. F.Q.Ağamalıyev, Ə.Ə.Mehrəliyev “ Onurğasızların müqayisəli anatomiyasının əsasları”
4. Ş.Qurbanov “ XX əsr rus ədəbiyyatı tarixinə dair oçerklər”
5. M.N.Ələsgərov , Q.S.Əliyev “ SSRİ -nin milli dövlət quruluşu”
6. Ə.İ.Əsgərov “ Beynəlxalq hüququn anlayışı, onun mahiyyəti və vəzifələri”
7. Q.K.Namazov, R.İ.Muradov “ Cəbr və analizin başlanğıcı kursunun bəzi məsələləri”
8. F.Y.Səməndərov “ Sovet kriminologiyasının bəzi məsələləri”
9. K.İ.Xudaverdiyev “ Qeyri-xətti hiperbolik tənliklər üçün qoyulmuş çox ölçülü qarışıq məsələ”
10. Ş.A. Hüseynov “ Azərbaycan dilində ilk bolşevik nəşrlər”
11. G. Hüseynoğlu “ Müşviqin yaradıcılıq yolu “ və s.

1988-1990-cı illərdə isə digər illərə nisbətən daha az sayda dərslik və dərs vəsaiti nəşr olunmuşdur. 1988-ci ildə dilçilik sahəsində 2 adda dərslik və dərs vəsaiti çıxmışdır ki, buna Ə. Rəcəbov “Orxon-Yenisey abidələri dilində felin tərzləri” adlı dərs vəsaitini misal göstərə bilərik.

1989-cu ildə tarix üzrə 2 adda dərs vəsaiti Azərbaycan və rus dillərində nəşr edilmişdir.

1. C.C.Əliyarov, F.R.Mahmudov “ Azərbaycan tarixi üzrə qaynaqlar”,
2. T.Ş.Baxşəliyev “ Изменения в численности и составе интеллигенции Азербайджанской”

İncəsənət elmi üzrə 1 dərslik, biologiya elmi üzrə də 1 dərslik işıq üzü görmüşdür.

1. N.C.Mehdiyeva “ Azərbaycan yaradıcılıq ittifaqlarının kütləvi təbliğat sahəsində fəsalyyəti”
2. N. Qəmbərova, B.Qnis “ Suda həll olunan zülalların ali bitkilərdən ayrılması”

1990-cı ildə isə dilçilik sahəsi üzrə 2 adda dərslik Azərbaycan və rus dillərində ədəbiyyat sahəsində 1 dərslik nəşr edilmişdir.

1. H.Mirzəzadə “ Azərbaycan dilinin tarixi qrammatikası: Dərslik, işlənmiş və əlavələr edilmiş 2-ci nəşri”
2. Яббаров Г.А., Т.Ю.Абдуллаева “Практический курс русского языка : для студентов азербайджанских групп педагогических вузов”

Həmçinin digər təbiət elmləri üzrə cəmi 5 dərslik və 1 dərs vəsaiti nəşr edilmişdir. Bunlar riyaziyyat, biologiya coğrafiya elm sahələrinə aiddir.

1. V. Hasilov “ Ali riyaziyyat və riyazi statistikanın elementləri”
  2. G.İ. Xudaverdiyev “Qeyri-xətti hiperbolik tənliklər üçün qoyulmuş çoxölçülü qarışıq məsələ”
  3. R.A. Qədimov., İ.B.Məmmədov, C.Ə.Culfayev “ Xüsusi epizotologiya”
  4. F.N.Milkov., N.A.Qvozdetski “ SSRİ-nin fiziki coğrafiyası. Ümumi icmal. SSRİ-nin Avropa hissəsi Qafqaz”
  5. T.G.Həsənov “ Coğrafiyanın tədqiqat metodları”
- Müstəqillik əldə edildikdən sonra isə Universitet nəşriyyatında dərslik və dərs vəsaitlərinin həmçinin digər informasiya materiallarının nəşri artmış və bu məsələyə daha çox diqqət yetirilməyə başlamışdır.[3]

Nəticə.

Bakı Dövlət Universiteti yarandığı gündən cəmiyyətimizin təhsil və mədəni həyatında, onun potensial inkişafında misilsiz xidmətlər göstərmişdir.1980-1990-cı illərdə Bakı Dövlət Universitetinin nəşriyyatçılıq fəaliyyəti də xeyli inkişaf etmişdir, Universitetin təhsil sisteminin formalaşmasında müxtəlif elm sahələrinə aid dərsliklər və dərs vəsaitləri nəşr edilmişdir.Bu dərslik və dərs vəsaitlərinin məqalədə illər üzrə statistik göstəriciləri, struktur quruluşu verilmişdir.

Ədəbiyyat

1. Allahverdiyev B. Bakı Dövlət Universitetinin nəşriyyatçılıq fəaliyyəti. Monoqrafiya. Bakı UniPrint, 2010, 144s.
2. Atakişiyev A. Bakı Dövlət Universitetinin tarixi.-Bakı Universiteti nəşriyyatı, 1989.-810s.
3. Quliyeva Ş.T. M.Ə.Rəsulzadə adına Bakı Dövlət Universiteti nəşriyyatının nəşrləri: bibliografik göstərici (1987-1997-ci illər). –Bakı. Bakı Universiteti nəşriyyatı, 1999.-115s.
4. www.bsu.edu.az
5. www.anl.az

*Məqalə “Bibliografiyaşünaslıq kafedrası”nın
28 noyabr 2018-ci il tarixli 03 saylı
iclasında çapa məsləhət bilinmişdir.*